

Vapaaehtoinen
pelastuspalvelu

AUTTAJIEN VERKOSTO

Toimintakertomus 2013

Vapaaehtoinen pelastuspalvelu

Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa) on 50 järjestön ja yhteisön yhteenliittymä, joka tukee viranomaisia erityisesti paljon auttajia vaativissa tehtävissä. Viranomaisen pyynnöstä koulutettujen vapaaehtoisten muodostamat hälytysryhmät auttavat siellä, missä tekijöitä eniten tarvitaan: erityisesti kadonneiden henkilöiden etsinnöissä ja ensihuoltotehtävissä. Tarvittaessa vapaaehtoiset hoitavat myös esimerkiksi muonitusta ja liikenteen ohjausta. Viime vuosina erityisesti henkisen tuen tehtävät ovat lisääntyneet.

Koko maassa hälytysryhmiä on lähes 1400. Hälytysryhmien määrällä mitattuna suurimmat jäsenjärjestöt ovat Suomen Punainen Risti ja metsästäjäjärjestöt. WWF on kouluttanut 6500 ihmistä ympäristöonnettomuuksien torjuntaan. Kaikkiaan Vapepassa toimii yli 20 000 vapaaehtoista. Ryhmien hälytysvalmiudesta – koulutuksesta ja varustuksesta – huolehtivat jäsenjärjestöt.

Vapepa-toiminnan koordinaatiosta yleisen pelastuspalvelun osalta vastaa Suomen Punainen Risti. Vesialueiden onnettomuuksissa vapaaehtoistoimintaa koordinoi Suomen Meripelastusseura ja ilmailutoiminnan koordinaatio on Suomen Lentopelastusseuran vastuulla. Alueellisesti ja paikallisesti Vapaaehtoisen pelastuspalvelun hallinto-organisaatio koostuu 15 maakuntatoimikunnasta ja noin 150 paikallistoimikunnasta. Toimimme siis ympäri Suomen niin kaupungeissa kuin maaseudullakin.

Viranomaisten ja kuntien suuret organisaatiomuutokset sekä teknologian uudistuminen haastavat myös Vapaaehtoisen pelastuspalvelun vakiintuneet rakenteet ja toimintamallit. Vuonna 1964 toimintansa käynnistäneen Vapepan toiminta perustuu kuitenkin edelleen samoihin peruselementteihin kuin 50 vuotta sitten: vahvaan viranomaisyhteistyöhön, yhteiseen valmiussuunnitteluun ja yhteisiin harjoituksiin.

Jotta voisimme auttaa myös jatkossa, tarvitsemme riveihimme jatkuvasti uusia vapaaehtoisia. Mukaan toimintaan pääsee ottamalla yhteyttä johonkin Vapepan jäsenjärjestöön ja lisätietoja saa myös Punaisen Ristin piirien valmiuspäälliköiltä. Yhteystiedot löytyvät osoitteesta www.vapepa.fi ja tämän toimintakertomuksen takasivulta. Tervetuloa mukaan!

Kuva: Eero Sario/Punainen Risti

Puheenjohtajan tervehdys

Vapaaehtoinen pelastuspalvelu on vakiinnuttanut asemansa toimivana etsintä- ja ensihuolto-organisaationa. Kansalaisille ehkä parhaiten ovat jääneet mieleen juuri kadonneiden etsinnät, joissa Vapepan aktiivit ovat olleet mukana. Kertomusvuonna erityisesti ensihuollon tehtävät kasvoivat merkittävästi.

Kesken heinäkuun parhaimman kesälomakauden Keski-Suomessa Laukaassa tuli tilanne, jossa Vihtavuoren taajaman asukkaat jouduttiin evakuoimaan suojaan mahdollisen räjähdysonnettomuuden varalta. Vapaaehtoisia tässä onneksi onnellisesti päättyneessä vaaratilanteessa tarvittiin muonitukseen, evakuoitujen vastaanottoon ja liikenteen ohjaukseen.

Yhtä lailla myös epätavalliset sääolosuhteet koettelivat suomalaisia viime vuoden aikana. Myrskyt ja niiden aiheuttamat pitkät sähkökatkokset toivat taas kerran konkreettisesti esille, kuinka tärkeä voimavara vapaaehtoiset ovat yhteiskunnan kriisitilanteissa silloin, kun viranomaisten voimat eivät riitä.

Kuva : Pentti Hokkanen

Toimintavuoden aikana Muistiliiton Välitä-kampanja kokosi viranomaisia ja muita toimijoita keskustelemaan muistisairaiden tilanteesta, turvallisuudesta ja välittämisestä. Kampanja välittämisestä oli tärkeä muistutus siitä, että välittämisen ja toisistamme huolehtimisen tulisi kuulua jokaisen suomalaisen arkeen. Kokenut vapaaehtoistoimija voi sanoa, että oman ympäristön seuraamista ja havainnointikykyä voi kehittää. Tarjoamalla oikeita auttamisen paikkoja ja konkreettista tekemistä me vapepalaiset voimme auttaa satoja ihmisiä, joille näillä teoilla on oikeasti merkitystä.

Vapepa on pian viisikymmenvuotias 50 järjestön yhteenliittymä, joka piirissä toimii tuhansia vapaaehtoisia. Uusia järjestöjä on liittynyt Vapepan jäseniksi myös aivan viime aikoina. Verkostomme on hyvä osoitus siitä, etteivät talkoohenki, auttamisen halu ja lähimmäisestä välittäminen ole Suomesta kadonneet.

Hannele Pokka

Vapaaehtoisen pelastuspalvelun puheenjohtaja

Suuronnettomuuden uhka aktivoi auttajat

Vuoden 2013 lopussa suomalaiset saivat muistutuksen meren yllättävyydestä. Matkustaja-autolautta M/S Amorella menetti Ahvenanmaan saaristossa ohjauskykynsä ja ajautui matalikolle. Viranomaisten tarkistaessa aluksen saamia vahinkoja ja kohottaessa valmiuttaan myös vapaaehtoiset hälytysryhmät hälytettiin seuraamaan tilannetta Ahvenanmaalla ja Turussa. Vielä tilanteen jatkuessa merellä Vapepa ja Punainen Risti nostivat valmiuttaan ottaa vastaan ja auttaa satamiin saapuvia matkustajia.

Koko uhkaavan tilanteen ajan yhteydenpito vapaaehtoisten ja viranomaisten välillä sujui pääosin hyvin. Yhteistyötä ja yhteydenpitoa harjoitellaan säännöllisesti ja harjoittelun tuoma kokemus antoi valmiuksia selviytyä varsinaisesta häiriötilanteesta. Hyödyllinen opetus tilanteessa kuitenkin oli, että vaikka yhteydenpito toimi organisaatioiden ylätasolla, terminaaleissa itse vastaanottoa valmistelevalle väelle ei aina ollut tietoa tilanteen muutoksista. Tämän kokemuksen perusteella erilaiset kartta- ja johtamisharjoitukset on hyvä ulottaa myös kentätasolle.

Helmikuussa 2013 järjestettiin Punaisen Ristin johdolla Sydäntalvi-valmiusharjoitus. Harjoituksessa testattiin ja rakennettiin valmiutta tilanteessa, jossa myrsky vie kodeista sähköt ja vapaaehtoisten apua tarvitaan. Valtakunnallisesti järjestetyssä harjoituksessa vapaaehtoiset harjoittelivat toimimista viranomaisten apuna evakuoinnissa avustamisessa ja henkilöiden kirjaamisessa. Osanottajia tapahtumassa oli yhteensä noin 10 000 mukaan lukien auttajat ja autettavat, joita olivat esimerkiksi laitoksissa asuvat vanhukset.

Kuva: Vaara-alue Vihtavuorella aamulla 10.7. (Iltasanomat)

Laukaan Vihtavuorella herätettiin 10. heinäkuuta tilanteeseen, jossa taajaman asukkaat jouduttiin evakuoimaan suojaan uhkaavan räjähdysuonnettomuuden varalta. Kesäloma-aikaan osa taajaman asukkaista oli lomailmassa muualla, eikä taajaman kaikkia 2000 asukasta sen vuoksi tarvinnut evakuoida. Kaupunki ja pelastustilannetta johtaneet viranomaiset valitsivat tilapäismajoitukseen Laukaan koulukeskuksen. Koulukeskus varautui alkuvaiheessa vastaanottamaan ja muonittamaan evakuoituja, mutta hyvin pian se alkoi varautua myös majoittamaan ihmisiä, jotka eivät löytäneet majoitusta esimerkiksi sukulaisten luota. Evakuoinnista taajamassa vastasivat poliisi ja puolustusvoimien virka-apuosasto. Vapaaehtoiset ottivat vastaan evakuoituja, ohjasivat liikennettä ja avustivat viranomaisia itse evakuointikeskuksessa.

Vapepan perustamiseen johtaneesta pienen muoniolaistytön katoamisesta tuli kuluneeksi 50 vuotta keväällä 2013. Lapin ja Oulun alueen vapaaehtoiset järjestivät yhteisen muistovaelluksen tytön löytöpaikalle. Vaelluksen tarkoituksena oli kunnioittaa tytön muistoa ja muistaa tapahtumaketjua, joka antoi alkusysäyksen Vapaaehtoisen pelastuspalvelun perustamiseen seuraavana vuonna. Kevään 1963 etsinnästä ja Vapepan perustamisesta uutisoitiin useissa tiedotusvälineissä pääosin Oulun ja Lapin alueella.

Matkan pää. Kadonnut tyttö löytyi Ounasjoesta, sen pohjoiselta rannalta illalla 5.6.1963. (Kaleva)

Välittämisen viesti

Vuonna 2013 Muistiliiton Välitä-kampanja kokosi viranomaisia ja muita toimijoita keskustelemaan muistisairaiden turvallisuudesta ja erityisesti eksymisistä. Oman ympäristön seuraaminen ja kanssaihmissen havainnointi kiireisessä arjessa on taito, joka monelle Vapepan vapaaehtoiselle kehittyy hiljalleen vapaaehtoisvuosien kertyessä.

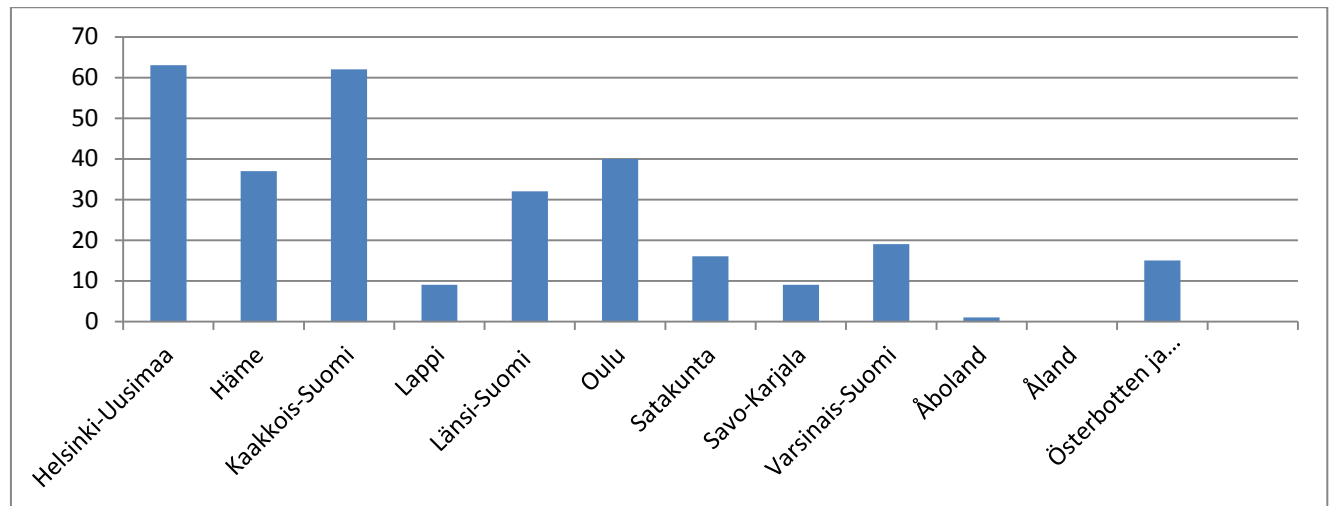
Hälytystoimintaan osallistuminen, jokapäiväinen välittäminen ja kanssaihmisistä huolehtiminen ovat osa jäsenjärjestöjemme toimintaa. Arkisessa elämässään vapepalaiset lisäävät yhteiskunnan turvallisuutta. Tästä osoituksena on vuoden 2013 valtakunnallisen pelastajan huomionosoitus, jonka vastaanottaja koiranohjaaja Katja Ruostila on jo kahdesti pelastanut eksyneen ihmisen ollessaan vasta matkalla varsinaiseen etsintätehtävään.

Vapaaehtoisen työn määrä ei ole tulevaisuudessa millään mittarilla mitattuna vähenemässä. SPEKin toteuttama vapaaehtoisten käytettävyys- ja saatavuuskysely kuitenkin osoittaa, että järjestöjen vapaaehtoiset ovat suurelta osin varttunutta väkeä. Jotta toimintamme jatkuisi tulevaisuudessakin, Vapaaehtoisen pelastuspalvelun toimintamahdollisuuksia on markkinoitava entistä aktiivisemmin nuorille. Tarjoamalla todellisia auttamisen paikkoja ja konkreettista tekemistä pystymme edelleen auttamaan vuosittain satoja ihmisiä, joille avullamme on todellista merkitystä.

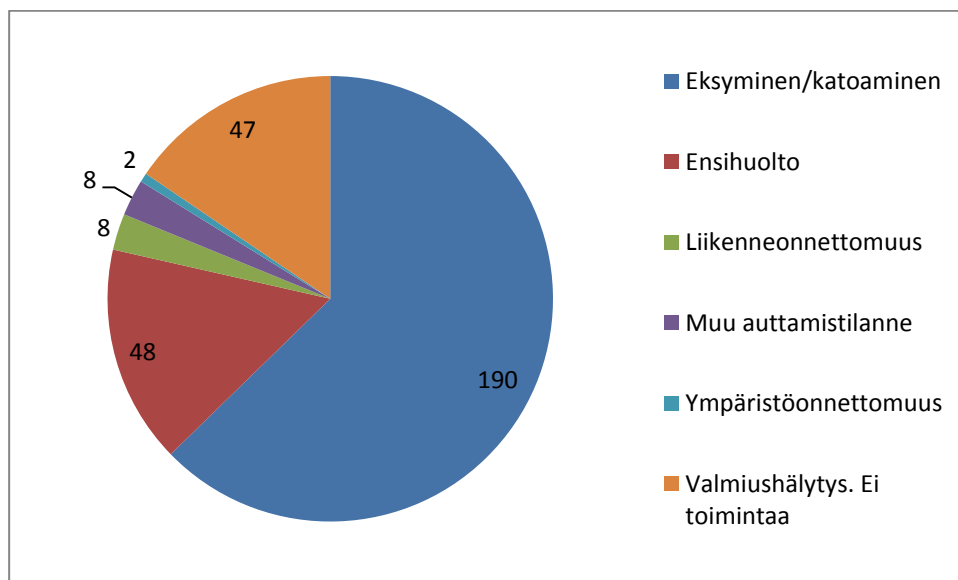
Tulosten ja vaikutusten mittaamisesta sekä toiminnan lisäarvon määrittelemisestä on tullut järjestötyön arkipäivää. Vapaaehtoisen pelastuspalvelun kohdalla tilanne on erikoinen, sillä Vapepa itsessään on jo lisäarvo. Se on järjestöjen yhteistyönä muodostama tehokas verkosto, joka auttaa ihmisiä tuottamalla hyvin organisoitua ja koulutettua tukea viranomaisille. Samalla Vapepa kasvattaa vapaaehtoistensa ja ympäristönsä osaamista ja turvallisuustietoisuutta.

Vuoden 2013 toiminta tilastojen valossa

Hälytystehtävien määrä piireittäin

Hälytysten aiheet

Vuoden 2013 painopisteet: ensihuolto ja johtaminen

Vapaaehtoisen pelastuspalvelun ensihuollon tehtävät lisääntyivät vuonna 2013 merkittävästi. Ensihuollon hälytystehtävien (henkinen tuki, muonitus ja majoitus) määrä nousi noin neljänneksellä samalla, kun muiden tehtävien määrät pysyivät kutakuinkin aiempien vuosien tasolla. Vuoden 2013 suurin yksittäinen saavutus oli ensihuollon jatkokurssin pilotti, jonka pohjalta piirit ryhtyivät toteuttamaan omia koulutuksiaan. Alueilla pidettävät kurssit alkavat 2014 toimintavuoden aikana.

Vuoden aikana valmiuskouluttajakoulutuksen materiaalit on suurelta osin tarkastettu ja siirretty Punaisen Ristin RedNet-ryhmään. Näin materiaalit on helppo pitää saatavilla ja koulutusoikeuden omaavat kouluttajat saavat käyttäjäoikeudet materiaaleihin. Verkko-oppimisen ympäristöä muokattiin ja syksyllä 2013 järjestetyille kouluttajakurssille valmisteltiin uusia tehtäviä valmistavaa etajaksoa varten. Uusien materiaalien tuottamisen ja toisen Vapepa-infon edelle nostettiin yleisesitteen päivittäminen ja etsintävihon päivitetty lisäpainos, jotka molemmat toteutettiin.

Poliisiyhteistyön tehokasta kehitystä hidasti valitettavasti poliisin rakennemuutos, joka piti suuren osan yhteistyökumppaneista kiireisenä kuluneen vuoden aikana. Koulutusyhteistyössä kuitenkin edistyi ja poliisiammattikorkeakoulun MSO-johtamisjärjestelmää käsittelevälle kurssille osallistui Vapepasta kaksi kouluttajaa. Poliisin oma MSO-menetelmän kehitys on rakennemuutoksen johdosta hieman viivästynyt, mutta vuodelle 2014 on jo suunniteltu laitoskohtaisia infoiltpäiviä, joissa kerrataan kenttäjohtajien ja Vapepa-johtajien kanssa etsinnän johtamista sekä vapaaehtoisten hälyttämisen periaatteita kunkin poliisilaitoksen alueella.

Pääosa maakunnista on osallistunut harjoituksiin yhdessä poliisin ja muiden viranomaisten kanssa tai järjestänyt harjoituksia itse. Poliisiohjeen edellyttämässä poliisilaitoksen roolissa harjoitustoiminnasta huolehtimisessa on huomattavia alueellisia eroja. Etenkin Lapin alue on aktivoitunut siellä vuosina 2011 – 2012 toteutetun MSO-pilottiprojektin yhteydessä. Vapaaehtoistoimijoita motivoiva yhteistyö on seurausta alueen poliisilaitosten positiivisesta suhtautumisesta yhteistoimintaan.

Poliisisopimus ja sitä tukeva poliisiohje päivitettiin marraskuun lopussa vastaamaan uusia lakimuutoksia. Muut muutokset itse sopimuksessa haluttiin pitää pieninä, jotta hyvin alkanut sopimuksen soveltaminen ei muuttuisi ratkaisevasti poliisilaitosten muuttaessa omaa hallintorakennettaan.

Vapaaehtoisen pelastuspalvelutoiminnan alueellista kattavuutta on pystytty laajentamaan varsinkin Lapin alueella. Suuria ”miehittämättömiä” tyhjiöitä ei valtakunnan alueelle jää. Sen sijaan Suomessa on melko runsaasti harvaseutujen raja- ja erämaa-alueita, joilla ei ole pysyvää asutusta. Niillekin toiminta ulottuu, mutta vasteajat ovat hieman normaaleja pidempiä. Tällaisia alueita on esimerkiksi Itä-Lapissa sekä Kainuun, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan rajaseuduilla.

Toimintaa tukevien järjestelmien kehityksessä Vapaaehtoinen pelastuspalvelu otti kaksi suurta askelta, joista ensimmäinen oli jo pitkään suunnitellun toiminnanohjausprojektin suunnittelutyö. Projektin tuloksena vanha tietokanta ja web-julkaisujärjestelmä uudistetaan ja yhdistetään siten, että lopputulos palvelee paremmin toimintaa ohjaavia ja hallinnoivia vapaaehtoisia ja työntekijöitä. Projekti toteutetaan Raha-automaattiyhdistyksen ja Punaisen Ristin rahoittamana kaksivuotisena projektina ja järjestelmän on määrä olla käytössä vuoden 2015 lopussa.

Toinen kehitysaskel on syyskuun alussa aloitettu paikannusjärjestelmän kehitys. Vapepa-tutkaksi nimetty järjestelmä mahdollistaa reaaliaikaisen paikkatiedon kokoamisen ja tehostaa sekä tilanteen johtamista ja raportointia. Tutka mahdollistaa tarkemman tilannekuvan muodostamisen ja parantaa raportoinnin laatua, sillä kerätty sähköinen paikkatieto on mahdollista tallentaa ja rekisteröidä. Vapepa-tutka on kehitetty vapaaehtoisvoimin ja kehittäjä lahjoittaa sekä työnsä tuloksen että järjestelmän hallinnan Vapepan käyttöön täysin ilman korvausta. Tutka on tarkoitus ottaa käyttöön jo kesällä 2014.

Vapaaehtoisen pelastuspalvelun historian dokumentointi käynnistettiin toimintavuoden aikana. Työn tavoitteena on tuottaa 50-vuotishistoria kirjan muotoon. Teos pyritään julkaisemaan valtakunnallisen pääjuhlan yhteydessä maaliskuussa 2014.

Vapepan vuosi 2013

303 hälytystä

818 autettua

58 harjoitusta

21 105 työtuntia

5534 auttajaa hälytyksissä

1400 hälytysryhmää

40 000 auttavaa kättä ja 20 000 sydäntä paikallaan

Jäsenjärjestöjen tunnuslukuja

Suomen Lentopelastusseura (SLPS)

52 hälytystä (etsintä)

- 40 toteutunutta, joilla n. 88 lentotuntia

462 palolentoa, 2035 tuntia

- 159 havaintoa, joista 49 maastopaloa

Suomen Meripelastusseura (SMPS)

3160 autettua

1464 tehtävää ja 10359 henkilötyötuntia

Maanpuolustuskoulutus (MPK)

Kursseja 1757, osallistujia 45 167 henkilöä

Koulutusvuorokausia yhteensä 76 683

Autoliitto

9434 tiepalvelutehtävää

177 päivystävää tiepalvelumiestä

Suomen Punainen Risti

17 415 autettua (ensiapupäivystykset)

1988 EA-päivystäjää ja 40 219 työtuntia